

PARNASSIA

1994:2

PARNASSIA

Medlemsblad för Föreningen Smålands Flora Årgång 7 1994 nr 2

Prenumerationsavgift för år 1994 är 40 kr

Föreningen Smålands Floras postgiro 66 29 27 – 3

adress: c/o Christoffersson; Götradsgatan 8; 341 39 Ljungby

Styrelseledamöter i Föreningen Smålands Flora 1994-95

Ordförande	Allan Karlsson; Liljeholmsvägen 6; 575 39 Eksjö tel 0381 – 104 16
Vice ordförande	Curt Mossberg; Kulladalsgatan 47; 352 36 Växjö tel 0470 – 158 71
Sekreterare	John Christoffersson; Villa Vibo, Långemåla; 570 76 Ruda tel 0499 – 300 06
Kassör	Ingvar Christoffersson; Götradsgatan 8; 341 39 Ljungby tel 0372 – 143 83
Övriga ledamöter	Crister Albinsson; Öhnellsgatan 27; 392 30 Kalmar tel 0480 – 289 69
	Birger Danielsson; Blägda; 598 95 Vimmerby tel 0492 – 550 43
	Margareta Edqvist; Syrengatan 19; 571 39 Nässjö tel 0380 – 106 29
	Thomas Karlsson; Botaniska Museet, Östra Vallgatan 18; 223 61 Lund tel 046 – 13 83 00
	Tommy Merkert; Orkestervägen 27; 574 34 Vetlanda tel 0383 – 165 97
	Barbro Otterstedt; Högabergsgatan 12; 331 41 Värnamo tel 0370 – 104 36
	Göran Wendt; Högstorpssvägen 142 B; 352 42 Växjö tel 0470 – 227 33
Redaktör	Jan-Erik Hederås; Tranemansgatan 32; 252 49 Helsingborg tel 042 – 14 03 91

Omslagsbilden visar slätter i en äng med slätterblomma (teckning av John Käll)

Årsmötet och årsmötesexkursionen 1994

ALLAN KARLSSON, KARL-ERIC HAGSTRÖM

Årsmötet och den botaniska exkursionsdelen

Årsmötet

Redan vid årsmötet i Gransnäs 1993 fattades beslutet att förlägga nästföljande årsmöte till Vetlandadistriktet och Trollebo. Tommy Merkert fick uppdraget att grovplanera. Med den speciella särart som berggrunden i vetlandatrakten har, var också tanken att ge årsmötesexkursionen en geologisk prägel. Speciella växt-lokalerna som vi inte tittat särskilt på tidigare är vägkanterna. Till att visa detta vidtalades Christina Almqvist, Jönköping, som sysslat med just vägkantsfloran i sitt tidigare arbete på Vägverket. Karl-Eric Hagström, Vetlanda, lovade att ställa upp som geologisk expert vid gruvbesöken och visa Hörnebo skifferbrott och Fredriksbergs gruva.

Så kom då årsmötesdagen den 8 juli. Efter en kopp kaffe samlades ett drygt femtiotal medlemmar i årsmöteslokalen där sedvanliga förhandlingar genomfördes. Det beslöts bl.a. att höja medlemsavgiften som också är prenumerationsavgift för Parnassia till 50:- om året. Själva årsmötesförhandlingarna avslutades efter någon timma och en god sallad avåts. Därefter höll Thomas Karlsson och Ingvar Christoffersson en intressant genomgång om innehållet i den planerade floran. Thomas visade och kommenterade utbredningskartor över ett urval arter som Ingvar fotograferat.

Botaniska exkursionsobjekt

Bussen

Lördagen den 9:e började tidigt för författarens del. Bussen skulle hämtas i Aneby kl 05.30 för att hinna ner till Trollebo i god tid. Vid 8-tiden var alla deltagare i bussen och resan påbörjades mot Ramkvilla. Vi körde via Lemnhult med sin ödekyrka förbi reservatet St. Fly mot Lindshämmar. Vidare över byarna Björnhult – Lökaryd – Bränderyd – Karsebo till Ramkvilla och sedan vidare till Lövås. Under färden kommenterade Nils Eliasson sevärdheter och lokaler som passerades. Christina höll en intressant genomgång om vårt vägnäts utveckling och uppbyggnad och den flora som bildats på vägrenar och slänter, i många fall de enda kvarvarande och opåverkade växtlokaler vi har med sin speciella art-sammansättning. Tyvärr besannades de farhågor som några av oss hyst under veckan mellan föreexkursion och årsmöte. En stor del av vägkantsfloran hade torkat ner och dessutom hade nitiska och förmodligen okunniga "vägrenoverare" lyckats hyvla bort ett vackert vägsältsparti.

Lövås

Vid ankomsten till Lövås ägnades någon timma åt besök i smålokaler utefter Lövåssjöns strand. I fuktmarken mot sjön fanns *revfibbla*, *jungfrulin* och *darrgräs*. I alkogen vid sjön växte *kärrsålting*, *kärrgröe*, *gökblomster*, *majsmörblomma*, *kärrbräsma*, *ormbär*, *humleblomster*, *sumpmåra*, *sileshår* och för övrigt de arter man kan förvänta sig där. I den sumpiga sjöstranden fanns *kråklöver*, *vattenklöver* och *missne*. Åtta starrarter hittades, bland dem *trind-*, *ängs-* och *grönstarr*. Korsningen *grön- × ängsstarr* sågs och förevisades senare i bussen liksom *rost-* och *långnate* från bryggplatsen nedanför gården. Några andra anmärkningsvärda arter eller artpar från sjöängen var *kärr-* och *granspira*, *gräs-* och *kärrull* samt *veksäv*. Efter rundvandringen smakade det vid bussen framdukade kaffet utmärkt i gröngräset. Här fanns också möjlighet att studera ett sär eget fenomen, nämligen den stora flytande ö som drev omkring i sjön. Ön lär ha bildats i samband med ett misslyckat sjösänkingsföretag.

Hörnebo skifferbrott

Efter kaffepausen fortsattes resan utefter slingriga vägar till Hörnebo skifferbrott. Karl-Eric hade redan i bussen informerat om den verksamhet som varit i Hörnebo och visade nu spår och rester efter brytningen av skiffer. Under den promenad som gjordes i området och även in i själva brottet noterades en del trevliga arter. På väg från krutboden i en skifferhög vid vägen växte *vildlin*. I högarna av skrotsten fanns rikligt med *sandnarv*, *skogsnarv*, *rockentrav*, *gul fetknopp*, *liten fetknopp*, *mandelblomma*, *vår-* och *backförgätmigej* samt *blåsuga*. Vidare fanns mängder av *stinknäva*, vid förexkursionen vackert lilaröda, nu tyvärr torkande. Detta hade även drabbat de ormbunkar som hittades: *sten-* och *hällebräken*, *svart-* och *gaffelbräken* samt ett exemplar av *gaffel- × svartbräken*, vilket Nils Eliasson hittat vid förexkursionen. För dom som orkade eller kunde följa med ner i skifferbrottet blev det en skön stund av svalka. Här lägger man märke till mängden av frodiga och storvuxna ormbunkar, särskilt *nordbräken* men även *lund-* och *majbräken*. I branterna växer *sten-* och *svartbräken*, *bäckbräsma*, *backtrav*, *bergdunört* och i vattensamlingarna *andmat*. Brottets väggar är täckta av en rik mossmatta, nu tyvärr svårstuderad i torkan. Efter besöket i skifferbrottet slog värmen emot oss som en vägg, +30 grader, och fältlunchen som utspisades vid bussen blev ett välkommet avbrott i verksamheten.

Fredriksbergs gruvområde

Färden fortsattes nu till Fredriksbergs gruvområde. Här har från mitten av 1700-talet och fram till 1939 brutits malm av olika slag och i flera gruvhål. Markytan har blivit "infekterad" av olika malmer såsom kopparkis, svavelkis och zinkblände vilket medfört att växtligheten blivit mycket sparsam i hela gruvområdet. Dominerande är *rödven* och *berggröe*. Intressant är emellertid att Smålands enda lokal för *kal tallört* ligger inom gruvområdet, kanske på grund av en viss kalkhalt

i marken. Mossfloran är också ytterst sparsam men däremot finns en relativt rik och intressant lavflora.

Fredriksberg var den sista lokalen som besöktes. Hemfärden skedde över Årset – Bäckaby – Åskog – Sandebo – Korsberga – Byestad och åter till Trollebo via Lemnhult. Efter en gemensam kopp kaffe åtskildes deltagarna och styrelsen samlades till konstituerande styrelsemöte. Det beslöts att styrelsens målsättning beträffande floraskrivandet skall vara att manuskriptet skall föreligga klart till årsskiftet 1996 – 97.

Nästa årsmöte skall förläggas till Kalmar-området med utfärd till sydöstra delen av landskapet. Crister Albinsson åtog sig ansvaret för arrangemangen och hälsade alla välkomna till Kalmar 1995.

Allan Karlsson; Liljeholmsvägen 6; 575 39 Eksjö; tel. 0381-104 16

De geologiska exkursionsobjekten

Hörnebo skifferbrott

Sveriges vackraste skifferbrott

Sveriges vackraste dagbrott har någon kallat Hörnebo skifferbrott. Det är en både hisnande och betagande syn som möter besökaren. Det väl tilltagna stängslet utgör ett välbehövligt skydd. Se bara till att respektera det, speciellt där terrängen medger att krypa under.

den i texten nämnda krutkammaren

Litet om geologin

Skiffern har ursprungligen bildats som en vulkanit. Vid omvandling genom tryck- och temperaturförändring har berget blivit förskiffrat och fått olika färgnyanser. Skiffern i Hörnebo får inte förväxlas med lerskiffer eller alunskiffer som båda har ett sedimentärt ursprung.

Hörneboskiffer även utanför landets gränser

Brytning av skiffer till takbeklädnad har förekommit i olika perioder under 1800-talet. Takskiffern har använts både inom och utom Sverige. Strax intill schakten finns en jordkällare (krutkammare) med nylagt skiffertak. Den är värd ett besök. Lite här och var kan man finna tak belagda med Hörneboskiffer, t.ex. i Lund och Visby men även i England. Stationshusen i Tranås ut-

takskiffer

gör ett praktexempel men även det gamla bibliotekshuset i apoteksparken i Vetlanda är sevärt.

Under den senaste brytningen berättas om en svår olyckshändelse vid brottet. Flytande nitroglycerin användes då vid sprängningen. Under den kalla årstiden hade sprängmedlet frusit och blivit stelt. Man tog in det i smedjan för att tinas. Vid uppvärmningen var olyckan framme och flera personer lär ha omkommit vid det tillfället.

Fredriksbergs gruvområde

Geologi och historik

Berggrunden i området utgörs av svarta amfiboliter (metabasit) och ljusa kalkstenar. De tillhör en geologisk period, för miljarder år sedan, som präglades av sedimentation i vatten och kraftig vulkanism. I samband med berggrunds-bildningen uppkom de malmfyndigheter som finns i Fredriksberg.

Fredriksbergsgruvans malmer, som upptar ett område av 2×6 km innehåller kopparkis, magnetkis, svavelkis, zinkblände, silver och guld.

Koppar i berget i Fredriksberg upptäcktes 1765. För malmens bearbetning bildades "Fredriksbergs bolag", och 1769 var arbetet i full gång:

- Långgruvan hade redan detta år ett djup av 9 famnar 7 kvarter (17m).
- Malm anstod i densamma till en bredd av c:a 2 famnar (3,6 m). Hela den uppslagna malm-längden var 21 famnar 6 kvarter (38 m).

För malmens förädling anlades Eksjöhovgårds kopparhytta nära Sävsjö, c:a 20 km från gruvorna.

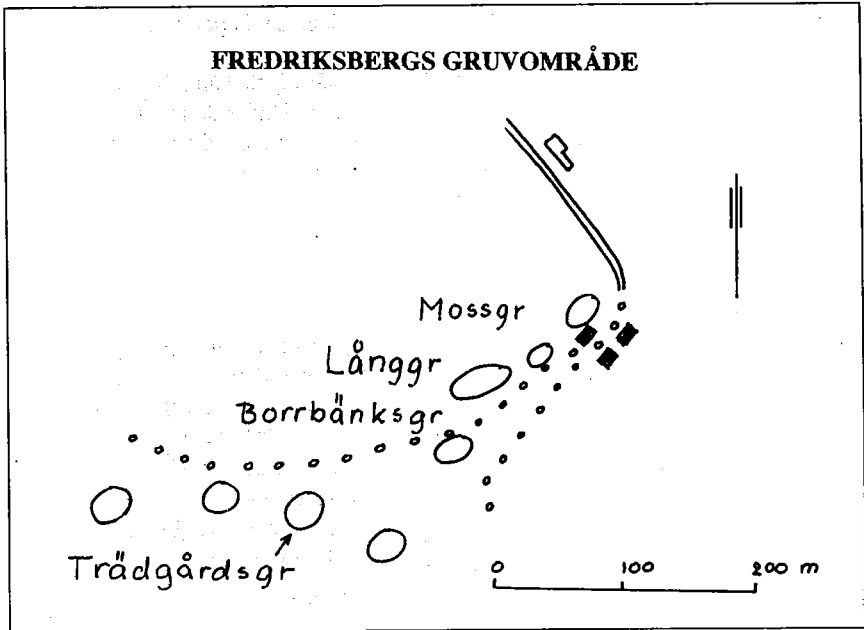
Problemen hopar sig

Redan de första åren visade sig de problem, som sedan skulle följa den fortsatta verksamheten. Vattensjuka gjorde att Långgruvan måste överges. Mossgruvan samt Lagg- och Borrbänksgruvorna bearbetades under några år för att sedan överges. Efter denna första lysande brytningsperiod minskade lönsamheten avsevärt.

Det var flera orsaker som medförde svårigheter vid malmhanteringen vid Fredriksberg. Skattetrycket var stort (penningbrist i landet), vattenlänsningen i gruvorna och de dryga transportkostnaderna gjorde att lönsamheten övergick i förlust. Gruvverksamheten lades ner.

Gruvdriften fortsätter

1849 återupptogs driften och 1857 bildades ett nytt "Fredriksbergs bolag". Brytningen koncentrerades till Mossgruvan. För malmens bearbetning uppfördes vid Västerkvarn (1,5 km bort) ett nytt smältverk. Detta bolag verkade under perioden 1857 – 1868. Under denna tid bröts 4055 ton malm med en halt av c:a 119 ton koppar.

Nödåret

Trots föga lönsamhet bedömdes förutsättningarna för framtiden tillräckligt goda för nya insatser. Den svåra ekonomiska kris som drabbade Sverige omkring 1867 (nödåret) medförde dock att företaget kom på obestånd. För att försvara inmutningsrätten bearbetades nu gruvan.

Världskrigen närmar sig

1889 bildades ett företag med intresset inriktat på zink. Ingen brytning förekom dock. Under åren 1905 – 1907 utvanns ur Borrbänksgruvan mindre kvantiteter koppar- och zinkmalm.

Under åren 1917 – 1919 verkade "Gruvaktiebolaget Småland". Avsikten var att uppföra ett anriktningsverk. Små kvantiteter anrikningsgods och malm såldes.

Gruvepoken går emot sitt slut

Strax före andra världskriget bearbetades gruvorna en sista gång. Kanhända var det behovet av metaller till vapenindustrin i Europa som gjorde att de slumrande Fredriksbergsgruvorna ännu en gång kom i rampljuset och blev tullade på sitt innehåll. Sedan 1939 har ingen gruvhantering varit igång.

Karl-Eric Hagström; Ekstigen 2; 574 35 Vetlanda

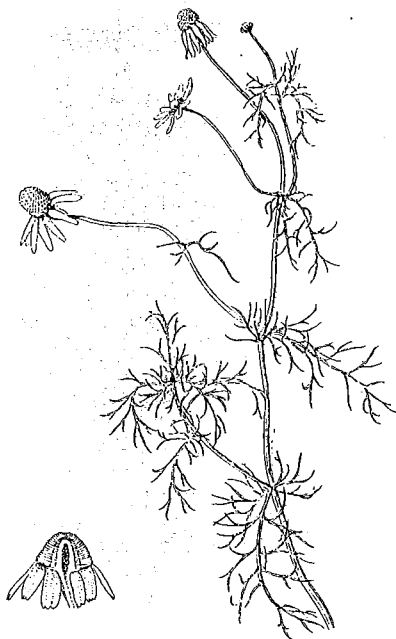
Den läkande kamomillen

INGVAR CHRISTOFFERSSON

Kamomillen blommar från juni månad till oktober. Den är, står det i Den nordiska floran av Mossberg - Stenberg, "ganska vanlig på torr, öppen, kväverik, sandig mark. Åker- och vägkanter, trädgårdar, skräpmark". I Småland har den dock en ojämn utbredning. I mitt magra Sunnerbo har jag inte funnit den alls och de närmaste förekomsterna räknat från min horisont finns i Eds plantskola i Värnamo och i Skatelöv - Husebyområdet nordväst om Åsnen. Från Smålandsinventeringen är den rapporterad från 230 rutor.

Många läkande växter finns kring människornas hus. En del av dem är införda med flit och andra har kommit objudna. En av de senare är kamomillen.

Kamomillen är korgblommig och liknar sin betydligt vanligare släkting *baldersbrå*, från vilken den skiljs genom sin krydd- och söttaktiga doft, sina kortare strålblommor och sitt kulliga blomfäste som är ihåligt och liknar en livmoder. Baldersbrån har svag doft. På danska kallas också kamomill *Vellugtende kamille* och baldersbrå *Lugtlos kamille*. Kamomill har det vetenskapliga namnet *Matricaria chamomilla*, i vilket släktnamnet kan härledas från matrix, livmoder, och artnamnet från grekiskans khamaimelon, jordäpple, som syftar på blom-bottens form.

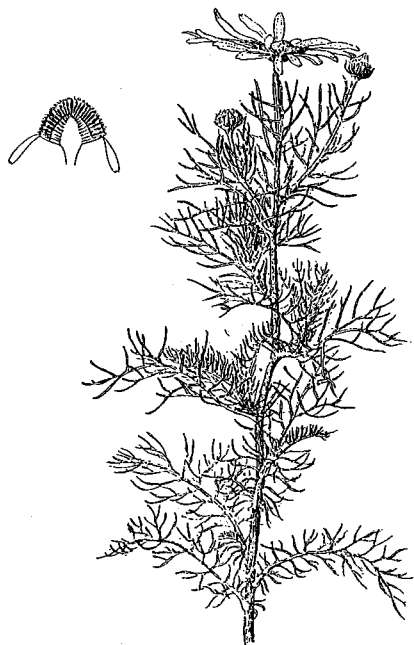

kamomill – till vänster blomkorg

Medicinalväxt

Som medicinalväxt var kamomill känd redan i antiken. Den är med i de äldsta örtaböckerna liksom i det stora verket Folk och Flora. Kamomill samlades förr och såldes långt in på 1960-talet på apoteken. Om hur det gick till, låter Matts Bergmark Ingvar Kjörk berätta i den förres bok Vallört och vitlök:

"Om somrarna samlade vi kamomill, för ingen del med tanke på höstens förkylningar utan därför att apotekare betalade i klingande valuta för den. Man drog över gårdarna med sax och femkilospåse och luktade på vartenda bestånd för att skilja undan baldersbrån, som var precis likadan men kunde till intet gagnas och bara gjorde apotekaren bös. Vi tömde påsarnas innehåll på stora papper på vindsgolvet, synade skörden regelbundet och fann med nästan skräckfylld förundran att en hel dags arbete torkade ihop till nästan ingenting. Stötte man till papperet flög

baldersbrå – till vänster blomkorg

dem. Det gick till slut så mycket geschäft i hanteringen att kamomillpreparat salufördes som preventivmedel och 1910 tvangs exempelvis den preussiska regeringen att ingripa mot bedrägerierna.

Kamomill användes förr också som medel mot hysteri, en åkomma som ansågs speciellt kvinnlig. Det grekiska namnet på livmoder är hystera och detta organ ansågs vandra omkring i kroppen hos hysteriska kvinnor.

Blommorna innehåller en blåfärgad olja, som är rik på azulen, vidare en glykosid (som tillskrivs förmåga att minska spänningar i blodkärl och muskler), salicylsyra (som verkar smärtlindrande), levulos (en sockerart), fytosterin (växtfett), harts, ett flertal organiska syror, chamillin (som anges verka kramplösande), m m. Allt enligt Matts Bergmark.

Det är en sammansättning som väcker intresse och som antyder att de goda verkningar kamomill har inte utan vidare bör anses som inbillade. Inte för inte dricks fortfarande kamomillthe och många som prövat det, är beredda att intyga dess välgörande egenskaper.

Vi bör nog inte skoja för mycket med örtmedicinerna.

Ingvar Christoffersson; Götradsgatan 8; 341 39 Ljunghy

det torra fnösket högt i vädret. Blomkorgarna blev på något sätt nästan viktlösa och gav inte mer än sextio öre när avyttrandets tid var kommen. Vår extraförtjänst stannade i de flesta fall hos köparen i utbyte mot salttabletter för hela slanten”.

I Arvidh Månssons Örtabok tillskrevs kamomill trettiosex välgörande dygder. Mest intogs den som the och vi låter Kjörk fortsätta att berätta.

”Det stod kring min barndoms sjukläger en doft av kamomill, som jag med smärtsam klarhet kan återkalla i minnet. Den beska drycken, som troddes hjälpa mot det mesta, hade en sträv arom, som trotsade alla då kända sötningsmedel. Man drack den alltid med självövertvinnelse, man svalde den med den självklara föresatsen att ont skall med ont fördrivas”.

I skrifter från äldre tid talades det alltid om kamomills förmåga att framkalla menstruation, lindra födelse-smärtor och driva ut efterbörden. Att folkmedicinen så intensivt sysslade med sådana besvär hade sin grund i att läkarna så sällan befattade sig med

Avenboken – Smålands sydligaste lövträd

INGVAR CHRISTOFFERSSON

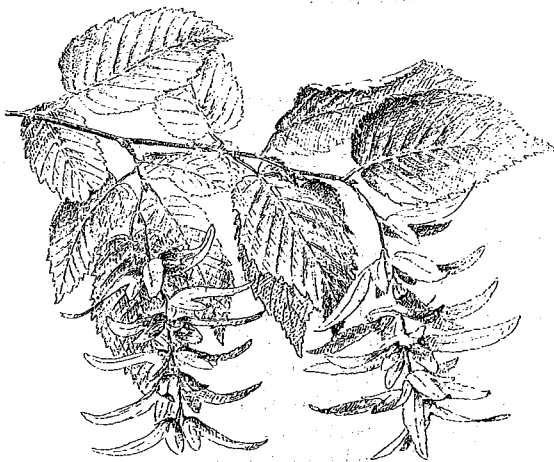
Alm, ask, ek, lind och lönn kallas sedan länge för ädla lövträd. På senare år har även *fågelbär, bok* och *avenbok* kommit att räknas till detta illustra sällskap.

Hur benämningen ädla lövträd uppkommit vet jag inte, och inte ens Skogsstyrelsens trevliga bok "Ädellövskog" kan härleda namnet med säkerhet. Om någon av Parnassias läsare vet varifrån det kommer, vore jag tacksam att få bristen i min kunskap avhjälpt.

Andra lövträd än de ädla kallas trivialträd. Det är ett namn jag inte riktigt tycker om. Ur naturvårdssynpunkt är begreppet missvisande. Varje träd har viktiga ekologiska funktioner. Blandade skogar med många olika trädslag är säkert bäst för den biologiska mångfalden.

Biologi

Det minsta bland våra ädla lövträd är avenboken. Maximalt kan den bli 25 meter hög och det grövsta exemplar vi känner till har en omkrets av 3,9 meter. Den tillhör samma familj som *hasseln* och liknar inte mycket vår vanliga *bok*. Veden är inte rödaktig som hos denna, stammen är inte slät utan försedd med åsar och bladen är inte helbräddade och kala utan dubbelt sågtandade och sträva.

avenbok – blad och fruktställning

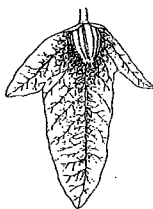
Blomningen sker i maj. Pollenet sprids med vinden och alstras i stor mängd. Allergiker bör därför undvika avenbokskogarna, då de blommar.

Nötterna sitter flera tillsammans i vackra hängen. De är omgivna av treflikiga svepen, som fungerar som vingar vid deras spridning. De äts av bland annat stenkäck, som ju har en kraftig frökrossarnäbb. Stenknäckarna kan på hösten komma i stora flockar till avenbokarna.

Avenboken kom till Sverige från söder för ungefär 5000 år sedan. Den gjorde halt utefter en linje, som sträcker sig genom södra Kronobergs och Kalmar län.

hönhänge / hanhänge

nöt med svepe

knoppar

De träd, som anträffats längre norrut, är med all säkerhet förvildade eller inplanterade.

Den förste som inventerade avenbok i vårt landskap var inte medlem i Smålands Flora.

Det var den

legendariske Eugen Hemberg, verksam som länsjägmästare i Kronobergs län 1904 – 1920 och jägare, forskningsresande och skribent i mycket olika ämnen. Han var en av skogsbrukets märkesmän.

Användning

I "Ädellövskog" beskrivs inga betydelsefulla användningsområden för avenbokens virke men där ges däremot anvisningar om hur den skall planteras och vårdas. Skogsstyrelsen påpekar att den är lämplig som utfyllnad i luckor och som underväxt. Jag tolkar detta som att vår högsta skogliga myndighet vill behålla den för att öka skogarnas mångformighet.

Under självhushållets dagar var det emellertid viktigt ur praktisk synpunkt att ha många trädslag kring gårdarna, eftersom det behövdes virke med olika egenskaper till de mångahanda ting man tillverkade hemma. I Daniel Mullers roliga "Anvisningar att till skog uppodla ofruktbar mark till motverkande af vedbristen, till klimatets förbättring och landets försköning" står, att "veden af avenbok hör till den bästa vi äga och utvecklar mer värme än rödbokens. Virket är segt och används gärna af svarfare och vagnsmakare, passar till kuggar i qvarnar och tröskverk m m". Lantbrukare J.H.F. Mahn skriver i "Sveriges Löfskogar 1855" att "bark, löf och kvistar kunna utnyttjas till läderberedning" och att "den inre barken, stött och kokad, gifver gul färg. Nötterna användas till swin".

Grenarna på avenbok angrips ofta av häxkvastbildande svampar. På angreppsstället uppkommer då en onormalt riklig utbildning av sidoskott, som ser ut som av kvistar sammanfogade fågelbon. Sidoskotten kan trots sin abnormitet leva i många år men får mindre och ljusgrönare blad än de som sitter på friska delar av trädet.

På avenbokens stammar växer det däremot inte mycket mossor och lavar men flera insekter finner livsrum både i död ved och krona.

Ingvar Christoffersson; Götradsgatan 8; 341 39 Ljungby

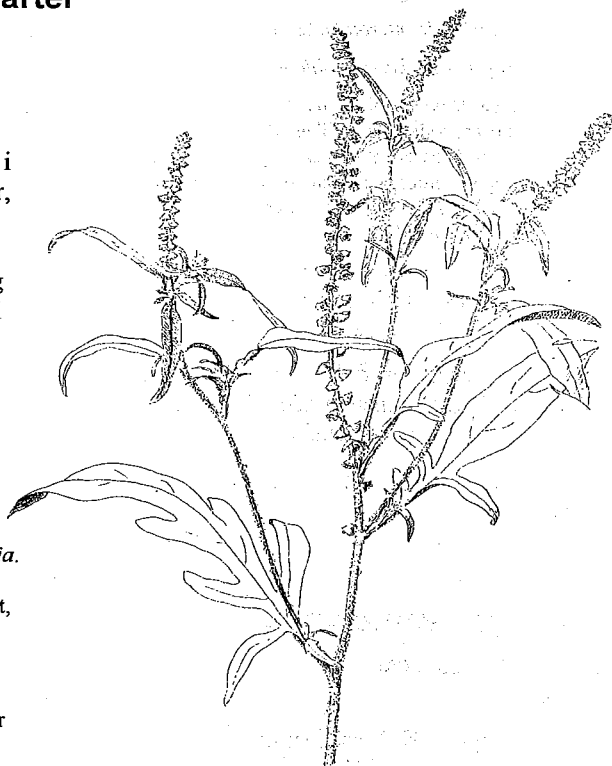
Mina talgbollearter

STIG JOHNSSON

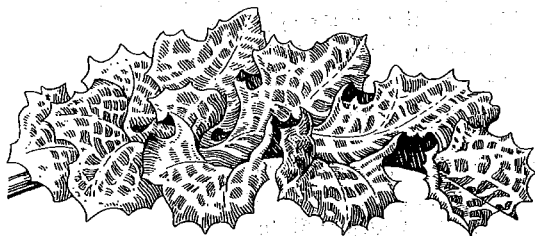
Under flera år har det i min trädgård i Eksäter, Grimslöv, infunnit sig växter, som jag inte väntat mig. Nu vet jag att fröna funnits med i de talgbollar, som jag under vintrarna hängt upp till fåglarna.

Här följer en förteckning över de intressantaste arterna:

- **Malörtsambrosia**
Ambrosia artemisiifolia.
Två gånger har den vuxit upp och blommat, senast 1994.
- **Mariatistel** *Silybum marianum*. Den har kommit som fröplantor två gånger. Fröplantorna är lätta att känna igen på hjärtbladen, som är mycket stora. Sådana har också hittats på granntomter. Tyvärr är det svårt att få Mariatisteln att blomma, eftersom groningen är sen och den sällan hinner slå ut innan frosten kommer. Jag har dock lyckats få fram några med två meter höga stjälkar och många blommor. Sägna berättar att de vitmulerade bladen

malörtsambrosia

mariatistel

uppkom, när Maria gav Jesusbarnet di och råkade spilla några droppar mjölk på tisteln.

- **Gullört** *Amsinckia micrantha* har kommit två gånger.
- **Läkekungsljus** *Verbascum phlomoides* kom ett år med mycket vackra blommor.
- **Läkemalva** *Althaea officinalis*. Tidigt sommaren 1994 fick jag se en ört, som började växa upp vid husets södersida, intill en klängros, där jag haft en talgboll hängande. I slutet av augusti var bladen så väl utvecklade att jag var säker på att det var denna art. När det sedan kom knoppar i slutet av september, tog jag in den för att den inte skulle frysa. Snart blommade den. Eftersom den är flerårig hoppas jag den skall överleva vintern så jag får se den blomma även 1995.
- **Bladcikoria** *Cichorium endivia* var. *foliosum* dök upp i min trädgård för några år sedan men är nu utgången. Min granne hade ett exemplar, som blommade i år.
- **Beta** *Beta vulgaris*. Funnen en gång under en buske, där en talgboll hängt.

Jag tror att många fler trädgårdsodlare skulle finna liknande växter, om ogräset finge stå så länge att man kunde avgöra vad det skulle bli av plantorna. Och varför inte "så" krossade talgbollar här och där! Lycka till!

Stig Johnsson; Eksäter; 342 32 Grimslöv

Ovanliga svampfynd på Målaskogsberg

KRISTER WAHLSTRÖM

I våras (15 april 1994) visade mig Fredrik Karlsson och Tomas Norlin, båda Agunnaryd, två olika skålsvampar de hittat när de "vårstädade" slätterängarna på naturreservatet Målaskogsberg. Jag kände inte igen någon av dem, men då kameran var med tog jag några bilder på dem.

Dessa bilder vidarebefordrade jag till Johan Nitare, som jobbar på skogsstyrelsen i Jönköping. Båda svamparna visade sig vara fina fynd. Det ena var **tulpanskål** *Microstoma protracta*, den andra **kameleontskål** *Caloscypha fulgens*. Tulpanskålen är med i Ryman/Holmåsens bok "Svampar" på s. 635. Utbredningskartan visar en klart nordlig utbredning där hela södra Sverige är vitt. Kameleontskålen verkar än mer sällsynt. Den är inte med i någon svampbok jag har men står omnämnd i "Hotade växter i Sverige 1990". Där är den upptagen bland de sällsynta arterna (hotkategori 3) utan något tidigare fynd i Kronobergs län.

Båda arterna växte öster om Målaskogsvägen vid nedröjda hasselbuskar. Koordinater enligt Rikets nät är 63011-14050 (enligt Ekonomiska kartan från 1981). RUBIN-koden är 5E 0b 11 00.

Krister Wahlström; Backgatan 16; 341 39 Ljungby; tel. 0372-142 76

Floraväkeriet fungerar bra!

MARGARETA EDQVIST

Intresset för att bli floraväktare var glädjande stort. Vi var omkring 125 personer som var ute och tittade till våra hotade och sällsynta växter sommaren 1994. Trots att vi är många behövs det fler i vissa kommuner – är du intresserad så hör av dig. Vi är tacksamma även om du bara tar någon enstaka lokal.

Jag har fått in flertalet av rapporterna, och floraväkeriet ute i kommunerna verkar ha fungerat bra. Jag har mest hört positiva saker om väkeriet, men en sak som många tyckte var svårt var att leta rätt på "andras" lokaler. Ibland kan det hjälpa om man tar kontakt med finnaren, så man får lite närmare beskrivning. Jag hjälper gärna till med finnarens namn och adress om det behövs.

En del har också haft frågor på artvalet. Småland är stort och det skiljer artmässigt mycket från län till län. Vi funderar på att komplettera smålandslistan med länslistor, som tar upp växter som är sällsynta i länet fastän de kanske är vanligare i andra delar av Småland. Det vore bra även av den anledningen att länsstyrelserna i alla tre länen är intresserade av ett samarbete. Längst i diskussionerna har vi kommit med länsstyrelsen i Jönköping. De hörde av sig redan våren -94 och ville vara med. Om Databanken har ansvar för de arter som klassas som 1 (akut hotade) och 2 (sårbara), så är det tänkt att länsstyrelserna ska ha ansvar för de arter som klassas som 3 (sällsynta) och 4 (hänsynskrävande) samt för en del regionalt hotade och ovanliga arter. Detta gör att en del nya arter kommer till. För att det inte ska bli för mycket årligen kommer vi att intervallägga besöken, vilket innebär att vi kommer att besöka en del lokaler årligen, andra vartannat eller vart tredje år. Jag kommer under våren att skicka ut nya artlistor till er som är floraväktare. Kom gärna med synpunkter på artvalet samt intervallerna vi satt.

Brudsporre och fältgentiana

Återfynden har varit många, men ändå slås jag av alla negativa rapporter. Brudsporre *Gymnadenia conopsea* och fältgentiana *Gentianella campestris* är två arter som jag fått många negativa rapporter om. Kanske berör det delvis på den extremt varma och torra sommaren, men oftast beror det säkert på att markerna växer igen. Fältgentianan kan också vara lite svår på grund av att den har olika blomningstid. Här i Nässjö har vi mest av den senblommande och bara enstaka lokaler med den tidigblommande. I Ljungby finns det bara tidigblommande enligt Ingvar Christoffersson. Den tidigblommande blommar i skiftet juni-juli, den senblommande brukar vi här i Nässjö ej söka förrän första veckan i september. Tyvärr står det inte alltid på datalistorna ni fått vilken typ det är. Är det förresten

någon som har funderat över varför de har olika blomningstid, skiljer det något utseendemässigt, eller växer de på lokaler av olika typ?

Jag har också fått in många trevliga nyfynd, här följer några: Kerstin Petersson i Braås har funnit svärtdåg *Juncus ensifolius* på Smålands tredje lokal, i diket utmed väg 31 mellan Lenhovda och Marhult. Johan Sjögren i Värnamo har hittat många nya lokaler för flytsäv *Eleogiton fluitans*. I Valdemarsvik har Ingrid Bergengren funnit en ny lokal med ärtvicker *Vicia pisiformis* enligt Stefan Kasselstrand.

Om du ännu inte skickat dina rapporter, så gör det snarast!

Margareta Edqvist; Syrengatan 19; 571 39 Nässjö

Flora Latvia

Jag fick ett brev nyligen från Normunds Prieditis, Lettland. Han vill hälsa och tacka alla för hjälpen. Ett speciellt tack till Sören Mjösberg för alla fina kartor där lokalerna var precis rätt inritade. Han tackar även Crister Albinsson för att han fick fotografera i trädgården samt Sven Davidsson för visning av *dvärgjohannesörten*. Normunds Prieditis fick tillfälle att fotografera alla de arter som han var på jakt efter, och alla bilderna blev bra. Hans mål är att ge ut en fotoflora över Lettland, som skall vara klar 1997.

Margareta Edqvist; Syrengatan 19; 571 39 Nässjö

Årsmötet 1995

Årsmötet 1995 kommer att hållas i Kalmar 7 – 8 juli. Exkursionen kommer att beröra trakterna söder om Kalmar. Crister Albinsson organiserar.

Närmare besked och inbjudan kommer i Parnassia 1995:1

Styrelsen

Rapportera intressanta fynd!

THOMAS KARLSSON

Den databas som ligger till grund för den blivande Smålandsfloran är i princip stängd för nya uppgifter – vi som arbetar med floran måste nu koncentrera oss på att sammanställa uppgifter och inte på att mata in nya.

Mera ovanliga fynd vill vi dock försöka få med i floran så långt det är möjligt. Dit hör alla arter som i ditt distrikt bara finns i en ruta av tio eller är ännu sällsyntare. Sådana uppgifter är värdefulla även om arten redan skulle vara känd från rutan.

Anmäl fynden till din distriktsledare, till Margareta Edqvist som håller i floraväxeriet, eller till mig. För att det hela ska fungera utan krångel så måste följande uppgifter vara med:

- 1) Artens namn på latin eller svenska
- 2) Socken
- 3) Lokalens namn, eller namn på närmaste plats samt avstånd och riktning därifrån
- 4) Biotop
- 5) Ruta och RUBIN-koordinat
- 6) År för fyndet
- 7) Uppgiftslämnare (ev belägg)

Såhär kan det se ut:

- 1) Strandlummer
- 2) Algutsboda
- 3) Trollagärde 800 m NNO
- 4) Fuktigt grustag
- 5) 4F 5g 41 43
- 6) 1994
- 7) Thomas Karlsson (LD)

Beläggsexemplar tas gärna emot, och svårbestämda arter eller mycket oväntade fynd bör alltid redovisas med belägg. – Välkomna med uppgifter!

Thomas Karlsson; Botaniska museet, Ö. Vallgatan 18; 223 61 Lund

Växtfynd i Ljungbytrakten 1994

KRISTER WAHLSTRÖM

I denna artikel presenteras några roliga växtfynd. Alla är gjorda i Ljungby kommun. Trots de till stora delar magra markerna finns det här och var små pärlor. Och visst har de magra markerna sina speciella växter som vi kanske uppskattar än mer i deras magra miljö.

Granbräken *Dryopteris cristata*: Vid ett besök i Ekornarp, Berga socken den 2 december besöktes en gammal offerkälla kallad Jungfrukällan. Källan används än idag till att vattna djuren med. Lite vatten rinner också därifrån men bildar inget större kärrområde. Precis i kanten av källan växte några få plantor av granbräken. (Rikets nät 63140-13857; RUBIN 5D 2h 40 07).

Klotgräs *Pilularia globulifera*: Den 18 juli besökte jag skogarna öster om sjön Immen i Ryssby socken. Det var främst för att kontrollera om de uppfyllde nyckelbiotopklass. En viss påverkan av Målaskogstraktens grönstenar märks i form av *skogssallat* och *vispstarr*. Där passade jag även på att gå ner till sjön och fann då rikligt med klotgräs. Vissa partier var nästan helt täckta av en ljusgrön matta men även små fläckar av blad hittades. Inga sporgömmen iakt-togs men mycket av "gräset" växte utom räckhåll. (63017-14040 resp. 5E 0a 17 40).

Vitfryle *Luzula luzuloides* och **Parkgröe** *Poa chaixii*: Båda dessa arter växer tillsammans vid Toftaholm i Dörrups socken. Vitfrylet hittades redan 1988 men parkgröet först i år. Troligtvis har jag inte reagerat på det tidigare. Växtplatsen är längs en traktorväg som löper österut från gravfältet söder om gården. Strax efter man lämnat det odlade området skall man börja leta. Det vore intressant att få veta hur arterna kommit hit då båda är inkomlingar från söder.

Lundbräsma *Cardamine impatiens*: Även denna art finns vid Toftaholm men norr om gården på en lövskogsö i odlingslandskapet. "Ön" kallas Trollkullen och är bevuxen med mycket ädla lövträd. Här växte arten rikligt på en yta av ca 10 m² den 22 juli. (63244-13917 resp. 5D 4i 44 17).

Krussilja *Selinum carvifolia*: Denna art hittades från bilen då jag varit nere vid Bolmån för att fika. På tillbakavägen reagerade jag direkt på blommorna som var tätare än någon normalt förekommande flockblomstrig art. Även bladen var märkbart annorlunda och hade de vita spetsarna som omtalas i flororna. Inte speciellt lik *kärrsilja* tycker jag. Här vid Oshult i Annerstads socken växer den på igenväxande ängar i kanten på vägen ner till fiskafängel i Bolmån. (62948-13686 resp. 4D 8d 48 36).

Småvänderot *Valeriana dioica*: Denna art växer i en alsumpskog belägen söder om Boaryd i Ryssby socken. Skogen är likadrig så säkerligen har här tidigare varit slätteräng. Att arten inte tycker om den helt slutna alskogen visar den genom att gärna växa i närheten av traktorvägar som gjorts i samband med gallring. Jag räknade inte antalet plantor men kanske där var ett 20-tal. (63001-13985 resp. 5D 0j 01 35).

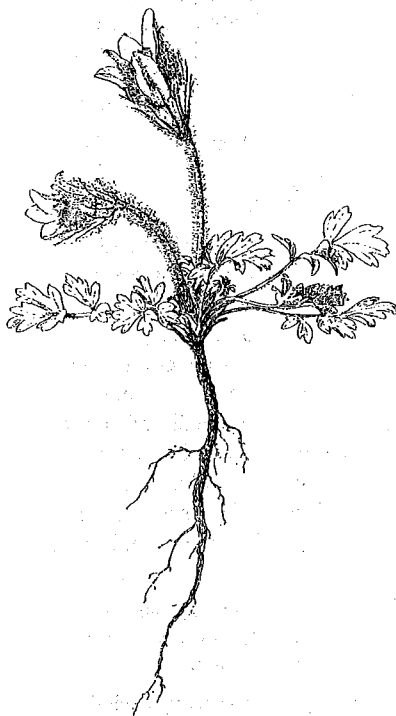
Krister Wahlström; Backgatan 16; 341 39 Ljungby

Så kan det gå med mosipporna!

GUNVALD BRUCE

För åtskilliga år sedan kom det en förfrågan från "något skogshåll", jag minns inte nu vilket, om hur mosippor klarade en kalhugning. Vi var några amatörbotanister som diskuterade frågan, och vi trodde då att kalavverkning nog inte var något hot, men att en generation ungskog skulle vara ett allvarligt hot.

Frågan var ju intressant, och då det råkade finnas ett fårskt kalhygge med flera mosippsbestånd utanför Hultsfred, beslöt jag att försöka följa något bestånd några år framåt. Metoden gick ut på att följa ett antal plantor, för vilka man bestämde läget i förhållande till en definierad utgångspunkt, och att på något sätt dokumentera tillståndet för varje individ under några år framåt. För att göra en hittills 15-årig historia kort så görs här bara en liten sammanfattning.

mosippa

Växtplatsen

Växtplatsen, som ligger cirka 600 m väster om Ödhult söder om Hultsfred, kunde före kalhugningen beskrivas som en gles grovstammig tallskog på måttligt kuperad sandig mark. Undervegetationen var ganska gles och bestod av *lingon*, enstaka *ljung*plantor och med inslag av *blåbär* och *kråkbär*. Skogen avverkades troligen vintern 1977/78, och markbereddes genom fräsning av grunda, ungefär halvmeterbredda fåror med två meters mellanrum.

Växtplatsen besöktes första gången 1979-05-19, därefter 81-05-24, 84-06-05 och, tyvärr med litet för långt uppehåll, 94-05-22. Vid senaste besöket var tallungskogen uppe i höjd mellan 3 och 5 meter, tät men ojämnt tät, så att det fanns enstaka små luckor där solen kunde bränna när den stod högt på himlen. Undervegetationen bestod nu mest av hög *ljung*, med inslag av *lingon*, *kråkbär* och enstaka plantor *färsvingel*. Marken var mager, så att den fläckvis endast hade ett glest lavtäckte.

Utvecklingen

Och hur har det nu gått med mosipporna? Man kan göra jämförelser och bedöma plantornas välbefinnande genom att räkna antal bladrossetter (som kan vara mer än en per planta), antal blad och antal blommor. Här följer statistiken:

År	1979	1981	1984	1994	1999
Antal bladrossetter	21	39	44	10	?
Antal blad	122	205	221	30	?
Antal blommor	39	37	26	0	?

Här kan nämnas att 1994 satt två grupper av bladrossetter med tre rosetter i varje så tätt att det troligen bara var fråga om två olika plantor. De övriga fyra plantorna var i så dåligt skick, att de endast hade två korta blad vardera.

Storleken på det mosippsbestånd som följts här är ganska litet ur statistisk synpunkt, och utöver påverkan från skogliga insatser skulle beståndets utveckling även kunna påverkas av väderförhållanden och försurande regn eller regn med gödande kväveinnehåll. Men eftersom utvecklingen var positiv de första åren kan inte försurningen då haft någon förödande inverkan.

Den mest sannolika förklaringen till de förändringar som tabellen visar är trots allt de skogliga insatserna, som förändrat undervegetationen och så småningom även solinstrålningen. Man kan sammanfattningsvis beskriva utvecklingen i två steg:

- De första åren efter en kalvhugning, och kanske även en grund markberedning, tycks vara gynnsamma för mosipporna. Antalet plantor ökar, och antalet blad ligger ganska stabilt på fem till sex per rosett.
- När ungskogen växer upp och skuggar marken missgynnas mosipporna, antalet minskar drastiskt, och antalet blad per rosett minskar till ungefär hälften mot tidigare. En observation som inte redovisas i tabellen ovan är att bladstorleken har minskat betydligt, vilket också inverkar negativt på plantornas näringsupptag. Där har vi nog förklaringen till att blomsättningen upphört.

Framtidsutsikterna?

Ja vad tror Du själv att det blir för siffror i sista kolumnen? Frösättningen tycks ha upphört, och antalet grobara frön som ligger kvar i marken måste minska för varje år som går. Vet någon om mosippsfrö kan ligga i marken i 60 år och ha grobarheten kvar? Det verkar minsann inte sannolikt att våra barnbarn skall kunna se några mosippor utanför Ödhult efter nästa skogsavverkning där!

Så kan det gå med mosipporna!

Gunvald Bruce; Skogsråstigen 20; 593 52 Västervik; tel. 0490-152 26

Två dikter av Lars-Erik Apelqvist

Lars-Erik Apelqvist är ordförande i Jönköpings länsförbund av Naturskyddsföreningen. Han är en portalfigur bland Sveriges naturvårdare och en stor kännare av Smålands Taberg, dess geologi, flora och fauna. Han är också lyriker och Parnassia publicerar här två av hans dikter.

Ingvar Christoffersson

Trolldruvans svar

Trolldruva
skogslundsört
din frukt hänger svartblå
och glänsande
i sensommartid

Varför ger dina bär
trolldomsbrygd?

Varför är dina frukter
giftiga för oss?

"Jag är giftig men bara
mått med din måttstock
Du ser mig endast i
ditt sammanhang
Men jag är en del
av naturen
Att du själv spyr ut gift
och dödar med kalla mynt
är för dig
helt i sin ordning
men inte för naturen"

Trolldruva, lev kvar
och ge ditt svar i evighet

Lars-Erik Apelqvist

trolldruva i blom

trolldruva – fruktställning

Varför darrar du så, darrgräs?

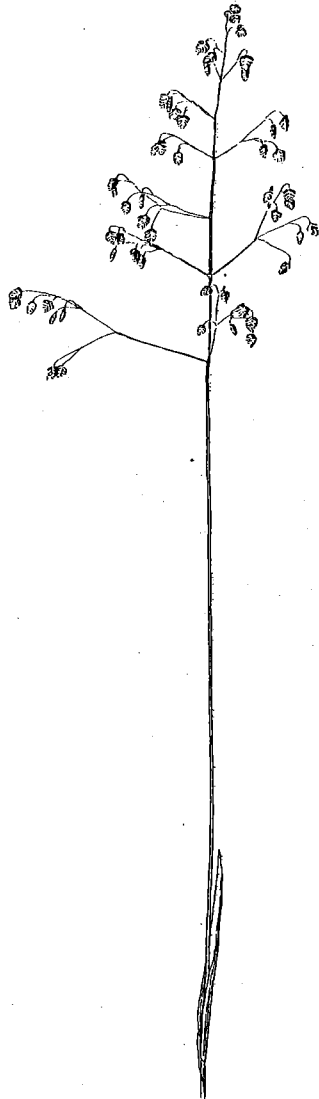
Därför att jag
är ängens hjärtegräs
och med alla mina hjärtan små
bär både sommarns ro
och oro i mitt strå

Därför att jag
är satt som dirigent
att leda ängens ystra dans
med sommarns vind i lek-
fullhet helt utan sans

Men även därför
att jag märkt
att människan ej ser
mig längre
och att mitt livsrum blir
allt trängre

Jag darrar, darrar
för sommarns vind
men också för tidens

*Lars-Erik Apelqvist;
Prostkvärnsgatan 15;
554 46 Jönköping*

darrgräs

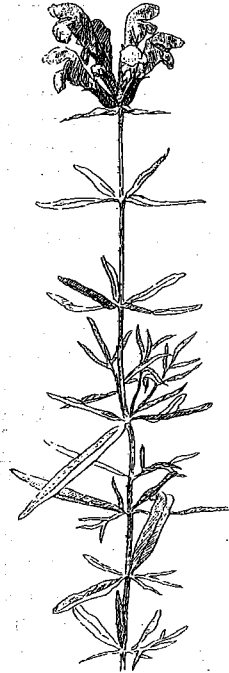
Lite om drakblomman

BIRGER LINDGREN

En sällsynt växt lockar alltid. Den vill vi se, även vi som inte är så särdeles goda botaniker. Vi får långa vägar för att få se blommor, som inte riktigt trivs i sina biotoper, och det blir en känsla av saknad, när man inte hittar sina gamla sällsynta bekantningar. Men nog vore det än värre att en skön maj inte få se hagen full av alldeles vanliga *vitsippor*. En dum jämförelse, men de vanliga växterna är de viktigaste. För stunden – och vi hoppas länge än – klarar sig *vitsippan* själv.

Men för exempelvis *drakblomman* är åtminstone i Småland läget mycket besvärligt. Om denna blomma *Dracocephalum ruyschiana* kan man i Hulténs "Vår svenska flora i färg" läsa: "Drakblomman växer på torra ängar och hedar. I Sverige förekommer den huvudsakligen inom ett område i det inre av Småland samt i mellersta Västergötland. I de östra delarna av Syd norge har den en större sammanhängande utbredning". Detta skrevs 1960. I dag är "området i det inre av Småland" krympt så till den grad, att det kan inhägnas av en kräftbur. Och på detta område växer en enda planta. I Wetters 100-åriga "Flora Vrigstadiensis" läser vi, att han funnit drakblomman på fyra noga angivna växtplatser i "öppna ängsbackar, sandåsar och moar i närheten av ån, sälls.". Den rudimentära rest vi nu har att lita till för drakblommans fortlevnad i Småland hittades av Thomas Appelqvist 1990 vid ängs- och hagmarksinventeringen i Sävsjö kommun.

Anders Bertilsson skriver i "Drakblomma" 1994: "Drakblomman tillhör familjen kransblommiga växter (Lamiaceae) som utmärker sig av att ha oftast tvålappiga blommor sittande i kransar, oftast fyrkantiga stjälkar med korsvis motsatta blad och fyrdelade frukter. Drakblomman är flerårig med en grenig jordstam, som långsamt tillväxer i sidled. Stora plantor med många stjälkar kan antagligen ha en avsevärd ålder. De ganska styva, bågböjt upprätta stjälkarna är normalt 20–40 cm höga men kan bli bortåt 60 cm. Bladen är smala och lineära samt sitter korsvis motsatta. Vegetativt liknar drakblomman *vitmåra*, som har fyra blad i kransar. Eftersom vitmåran alltid finns i stora mängder tillsammans med drakblomman, är denna svårinventerad, utom när den blommar då de ganska stora, blå blommorna lyser på långt håll. Dessa sitter i 6–10-taliga kransar som bildar en axlik blomställning i toppen av stjälkarna."

drakblomma

Negativa faktorer

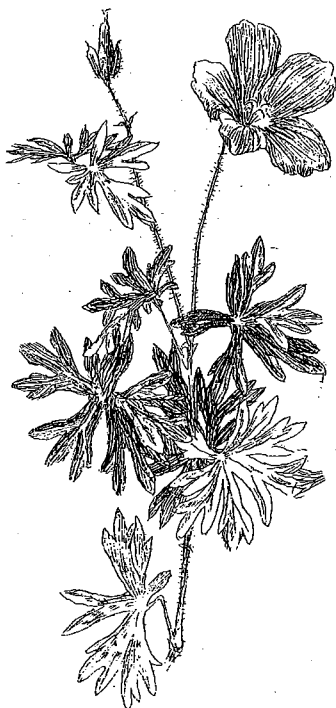
Varför har då drakblomman försvunnit så nära nog totalt i Småland? Igenväxning och upphörande slätter och i viss mån upphörande bete är väl avgörande faktorer.

Kvävenedfallet är ej bra. Anders Bertilsson skriver: "Den örtrika ängshavretorrängen med sina varianter är en av de mest artrika vegetationstyperna i Norden och finns på sydvända, torra grusmarker, backar med grusig morän och hållmarker. De flesta arter är klart kalkgynnade och har en sydlig och östlig, kontinental utbredning. Den exklusivaste varianten brukar också benämnas stäppäng. Vegetationstypen är mer eller mindre hävdberoende och de artrikaste varianterna återfinns där landskapet har mycket lång hävdtradition. Det är nog ingen tillfällighet att drakblomman och de mest exklusiva följeväxterna finns i bygder där de äldsta spåren av bondekultur finns."

Bertilsson talar om lokalerna i Västergötland. Här i Vrigstad är artrikedomen ej så stor, men Thomas Appelqvist anger för terrängen i Köpstad och Biskopsbo, att de är utomordentligt artrika med delvis för Småland helt unik flora. Han nämner *spenört*, *mosippa*, *backsippa*, *backmåra*, *blodnäva*, *strandveronika*, *ängsvide*, *ängshavre*, *solvända*, *brudbröd*, *backglim*, *knölsmörblomma* och *backstarr*. Drakblomman ej att förglömma. Eira Petersson har dessutom noterat *backlök*, *vårförgätmigej*, *luddhavre*, *vårarv*, *harmynta* och *slätterfibbla*.

Drakblomman och dess fina följe försvinner med bondekulturen. Vi talar mycket om naturens viktiga mångfald. Det är lättare att tala om den än att verka för den.

Anders Bertilsson igen: "Pollineringen verkar ske mest med humlor. Ingenting är känt om självsterilitet, fruktsättning, fröspredning eller grobarhet m m, men under 1993 var fruktsättningen mycket dålig med bara något enstaka frö i de blommor som hade frukter överhuvudtaget." Kanske drakblomman har en tynande livsvilja

blodnäva – följeväxt till
drakblomman

Varifrån kommer drakblomman?

Varifrån, undrar man om alla våra växter, men nu en undran om drakblomman. Vilhelm Moberg låter Kristina ta med sig äppleträd från Korpamon till landet i väster. Varför skulle inte en mörkögd flicka haffad av en viking vid Svarta havets strand och hemförd till Sverige som slav också tagit med sig en växt, som kunde minna henne om barndomens bygder. Färden gick längs Dnjestr och Wisla till Truso. Från denna vikingatida östersjöstad kan man dra en rak linje över södra Öland (på Öland som i Vrigstad en lokal med en planta) – Vrigstad – Västergötland – Oslofjorden. Fyra växtplatser i rad för drakblomman. Frön har spritts från jordklumpar på stövlar och vagnshjul eller från slavinnans växter? Vem vet? Ingen vet. Men till blommors egenheter hör att ge oss drömmar. Vetenskapligt är det ej – men kanske – allt har en startpunkt i tanke och dröm, även helt tokiga tocka (slika).

Bevarande

Men nu måste vi tänka mera praktiskt. Hur ska drakblomman i Småland och i Vrigstad kunna bevaras? Och inte bara drakblomman med sitt fina följe utan också den mycket sköna landskapsbilden kring den. Ån rinner genom det flacka åkerlandskapet. Blommorna växer på en södervänd slänt med åker i bakgrunden. Nedom slänten hundra meter mader – tidigare säkert slätterhävdade – fram till ån. Här är vackert. Korna betar på maden och det är bra, då det i dag ej är rimligt att gå fram med lie. Men även drakblommans revir betas, och drakblomman vill ej betas. Detta faktum tillsammans med annat att beakta vill vi ge hembygdsföreningen i Vrigstad och naturskyddsföreningen i Sävsjö i uppdrag att begrunda och så överföra i handgripligheter, så att drakblomman och omgivningen måtte bevaras. Som handbok i ärendet rekommenderas "Drakblomma" av Anders Bertilsson, utgiven av länsstyrelsen i Skaraborg 1994. Skriften ger en utmärkt fyllig bild av vad drakblomman i dag behöver.

Vi får inte låta drakblomman förintas!

PS. Området besöktes 11 juli 1992 vid Smålands Floras årsmöte i Sävsjö. Tyvärr blommade inte drakblomman då.

Birger Lindgren; Björkängsg. 64; 576 32 Sävsjö; tel. 0382-106 22

De flesta bilderna i detta nummer av Parnassia är tagna ur Olaf Hagerup, Vagn Petersson, Botanisk atlas. 1956 - 60

Skogsbränderna i Småland 1992 – 1993

En uppföljning under 1994

ANETTE ANDERSSON, INGVAR CHRISTOFFERSSON

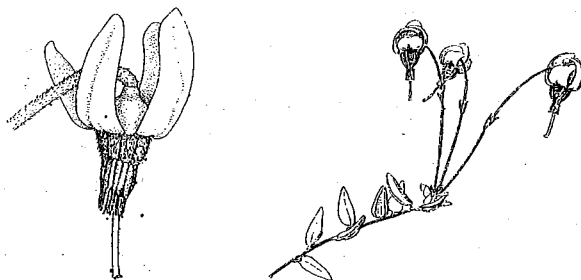
I Parnassia 1993:2 gav vi en kort redogörelse för vår inventering av skogsbränderna i Kronobergs län 1992 – 1993. Under 1994 har vi inte haft möjlighet att lägga ner så mycken tid som vi önskat på en uppföljning, men vi har ändå försökt få en bild av utvecklingen 1994. Vårt arbete har ökat intresset för brandfälten och vi har fått viss hjälp genom rapporter från inventerare i bland annat Smålands Flora, skogsvårdsstyrelsen och skogsägarorganisationerna. Kerstin Petersson i Braås har på ett värdefullt sätt kompletterat våra inventeringar i Mästreda och Östraby.

Det mest iögonfallande på brandfälten i år har varit myrarnas intensiva *tuvulls*-blomning. De gula blomaxen stod tätt på tuvorna under våren och i juni var alla de brända tuvullsmossarna som hav av vita fröax. Samtidigt kunde noteras att *ängsullen*, som växer våtare och berörs mycket ytligt av eld, blommade svagt.

Tuvullen hade alltså ett bra och ängsullen ett dåligt år 1994. Skillnaden i blomningsintensitet mellan en bränd och en inte bränd tuvullsmosse var dock påtaglig. Effekten av ett rikt blomningsår för tuvullen i allmänhet förstärktes av att den brända förnan gav ett plötsligt näringstillskott. Att två faktorer samverkade så perfekt är nog rätt ovanligt och har fått oss att fundera över om vi mer än en gång får uppleva så vackert vita tuvullsmyrar.

Som framgår av artikeln i Parnassia 1993:2 var bränderna ofta hårda på torra, tallbevuxna mossar och i kantskogar. På sådana ställen har tuvullstuvorna fläckvis dött och torven blivit täckt av vackert gröna, gula och röda mattor av *lungmossa*, *brännmossa* och *spåmossa*. På kvarstående döda tuvor har det kommit rikligt med *nickmossa*.

I kärren repar sig *vitmossorna* överallt. *Björnmossorna* har under hösten haft en enorm tillväxt både i kärr och på fuktig skogsmark. De *skvattram*-bestånd, som tidigare fanns på tallmossarna, kommer troligen i blom 1995, fröplantorna av *ljung* har i några fall blommat redan i år och övriga

tranbär – blommor redan i brända kärr

risväxter skjutit nya skott.

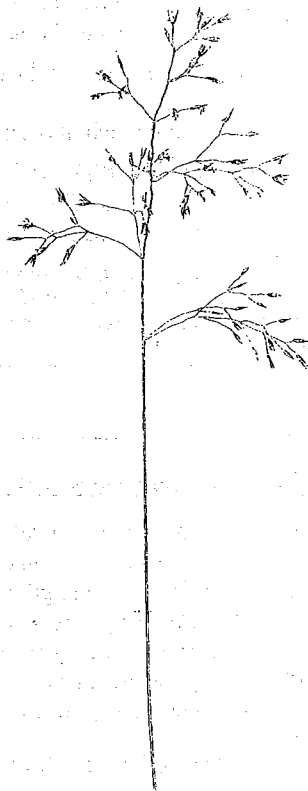
På fuktiga delar av moränmarkerna var under våren och försommaren mosaiken av lungmossa, björnmossor, brännmossa och spåmossa det allra vackraste. 1993 års fröplantor av *bitterpilört*, *sumpnoppa* och *bergkorsört* utveckledes på grund av sommarens långa torr- och värmeperiod inte så kraftigt som vi väntat, men på några ställen spred ändå bergkorsörten en intensiv och karaktäristisk doft. Nu står en andra omgång fröplantor av denna art och väntar på nästa vegetationsperiod. Den i det närmaste totala frånvaron av *mjölke* och *hallon* förvånar oss fortfarande. Vi växlar mellan att ge skulden åt två i Småland ofta återopade orsaker: luftföroreningarna och den hårda rådjursbetningen. Det sker i brist på annan argumentation, men faktum är, att huvuddelen av mjölkeskotten har blivit avbitna vid markytan av rådjur. När det för tio år sedan brann i trakten av Oskarshamn blommade mjölken rikligt redan året efter.

Även pillerstarr och *vårfryle* var under våren hårt betade av de talrika rådjuren men tillväxte under höstens regnperiod och bildar nu stora tuvor. *Krustätel* blommade intensivt, där elden varit mindre hård och skonat jordstammar och rötter. Täta fröplantor antyder att krustätel nästa år kommer att erbjuda de unga plantorna av *björk* och barrträd en oönskad konkurrens. Flera andra gräs och halvgräs ökar och vi får nog räkna med att livsrummen för konkurrenssvaga arter minskar.

Svedjenävan och de intressantaste skålsvamparna uteblev under 1994. För svamparna var den torra och varma sommaren förödande. Vissa arter, till exempel *stenmurkla*, var dock rikliga under våren och under hösten kom *brandtofsskivling* och *svartnavling* i mängd. Svartnavlingen hade sitt första goda år.

Många nya bränder uppkom under 1994. Bara två hade dock ett sådant läge och storlek att de är riktigt intressanta att följa upp med botaniska inventeringar. Det ena brandområdet ligger i Markaryd och det andra i Uppvidinge. Kerstin Petersson har lovat att ta sig an det senare och hon avser också att se på några små brandfält på gränsen till Kalmar län. Det är främst *brandnävan* med sin östliga utbredning, som vi inte vill missa.

Slutligen kan vi nämna, att vi stärkts i vår tro att bruket av brännodling i de nederbördsrika

krustätel

delarna av sydvästra Småland och svedjebruk i de östra och torrare delarna har en förklaring i gräsdominansen i de nederbördsrika trakterna. Sedan vi sett hur omöjligt det är för elden att bryta sig genom rotfiltarna av exempelvis *blåtåtel*, står det klart för oss, att enbart bearbetning genom svedjebränning inte varit tillräcklig för att åstadkomma odlingsmark. De grova gräsen har också behövt en mekanisk bearbetning.

Anette Andersson; Miljövårdsenheten, Länsstyrelsen; 351 86 Växjö
Ingvar Christoffersson; Göträdsgatan 8; 341 39 Ljungby

Nästa nummer av Parnassia

Mången läsare är nog besviken över att det här numret av Parnassia kommer så sent. För att det hela skall fungera bättre i framtiden hoppas vi att följande tidsplan för utgivningen av Parnassia 1995:1 skall kunna följas:

inlämnande av artiklar	senast 15 mars;
redigering	klar 15 april;
tryckning och utskick	klart 5 maj.

Var inte rädd för att skicka in en artikel – kort eller lång spelar ingen roll! Meningen är att innehållet i Parnassia skall skapas av läsarna, och artiklarna skall vara av olika slag. Det går bra att ta kontakt med vilken som helst av oss.

Ingvar Christoffersson; Göträdsgatan 8; 341 39 Ljungby; tel 0372-143 83
Thomas Karlsson; Botaniska Museet, Östra Vallgatan 18; 223 61 Lund; tel 046-13 83 00
Jan-Erik Hederås; Tranemansgatan 32; 252 49 Helsingborg; tel 042-14 03 91

Till alla prenumeranter

Glöm inte ange namn och adress när Du prenumererar på Parnassia via postgirot. Ett tiotal personer har betalat in 40 kr, men vi kan inte skicka tidskriften eftersom vi saknar tillräckliga uppgifter om den okände prenumeranten.

När Du värvar nya medlemmar, så be dem anteckna **ny prenumerant** på inbetalningskortet. Fungerar inte Din prenumeration så ring eller skriv till mig. Inbetalningskort för 1995 medföljer Parnassia 1995:1. På senaste årsmötet beslöts att avgiften nästa år skall vara 50 kr.

Ingvar Christoffersson; Göträdsgatan 8; 341 39 Ljungby; tel. 0372 - 143 83

Innehållsförteckning

- 1 *A. Karlsson, K.-E. Hagström*: Årsmötet och årsmötesexkursionen 1994
- 6 *I. Christoffersson*: Den läkande kamomillen
- 8 *I. Christoffersson*: Avenboken – Smålands sydligaste lövträd
- 10 *S. Johnsson*: Mina talgbollearter
- 11 *K. Wahlström*: Ovanliga svampfynd på Målaskogsberg
- 12 *M. Edqvist*: Floraväxteriet fungerar bra!
- 14 *T. Karlsson*: Rapporter intressanta fynd!
- 15 *K. Wahlström*: Växtfynd i Ljungbytrakten 1994
- 16 *G. Bruce*: Så kan det gå med mosipporna!
- 18 Två dikter av Lars-Erik Apelqvist
- 20 *B. Lindgren*: Lite om drakblomman
- 23 *A. Andersson, I. Christoffersson*: Skogsbränderna i Småland 1992 – 1993.
En uppföljning under 1994